

Dagmar Lendelová se narodila v Aši v roce 1963, ale nikdy tam s rodinou nebydlela. Její otec sloužil na vojně v nedalekém Sokolově, její matka tam za ním přijela na návštěvu a tak se stalo, že se Dagmar narodila v Aši.

Tatínek Milan Lendel se narodil ještě na Slovensku v okrese Topolčany a měl jen jednu nevlastní sestru. Maminka Mária Harvanová se narodila nedaleko Bánské Bystrice a měla třináct sourozenců.

V 50. letech jezdily romské rodiny za prací do Čech, což byl i příběh Dagmařiných rodičů, kteří s rodinami přijeli k Dobříši do vesnice Kotečnice, kde pracovali v zemědělství, dělali meliorace. Její otec tam pomáhal se svým otcem u koní. Tak se Dagmařini rodiče seznámili a byla z toho velká láska.

Dagmar je ze šesti sourozenců.

„Moje dětství bylo krásné, do pěti let jsem vyrůstala s rodiči, pak, jak je u některých Romů zvykem, si mě k sobě vzali prarodiče. U nás v rodině se prvorozené dítě dávalo k prarodičům, aby jim bylo oporou a motivací do života. S rodiči jsem se dále vídala, tak jak jiné děti jezdí na prázdniny k prarodičům, tak já jezdila k rodičům. Rodina se ale navštěvovala i během roku o různých svátcích a oslavách i jen tak.

Celé dětství jsme se s prarodiči pořád stěhovali za prací, dědeček dělal u koní v JZD a babička různé zemědělské práce. Doma se už romsky nemluvílo, můj dědeček neučil romsky už ani mého otce a kladl mu na srdce, ať ani on na děti nemluví, což byl následek života za války a strachu, aby nebylo na první pohled jasné, že jsme Romové.

Tím jak jsme se pořád stěhovali, jsem navštěvovala různé základní školy. Často jsem tedy měnila kolektiv dětí a znovu a znovu jsem se musela začleňovat. Několikrát jsem se setkala s tím, že se mi někdo posmíval, že jsem cikánka, ale nikdy to nebylo nic extrémního a kamarády jsem si většinou našla.

V Kořenově u Harrachova jsem nastoupila do učebního oboru železničář, ale nedoučila jsem se, protože mi zemřela babička a pak i děda a s rodiči jsme se vrátili na Slovensko, kde měl můj otec sestru. Ale na Slovensku to nebylo jako v Čechách, vydrželi jsme tam asi měsíc. Pro rodinu, která byla zvyklá na jistý standard, nebylo lehké žít s další vícečetnou rodinou v jednom domě.

Tak jsme se vrátili zpět do Čech. Začala jsem pracovat v Libochovických sklárnách jako dělnice, nosička skla do pece. V 18 letech jsem přešla do SCHZ, dnešní Lovochemie, což byly chemické závody, a tam jsem pracovala deset let ve směnném provozu. Mezitím jsem si našla manžela a přivedla na svět dva syny. Svého muže jsem potkala v Litoměřicích na diskotéce. Jsme spolu celý život. Nyní jsem už hrdou babičkou malé Esterky.

V 90. letech žilo na Lovosicku zhruba 600 romských rodin, z nichž tu dodnes zůstalo tak čtyřicet procent. Většina Romů z Lovosicka emigrovala do Kanady, Anglie, Belgie, někteří se vrátili, ale jen velmi málo. Důvody migrace byly hlavně ekonomické, ale roli hrály i předsudky, se kterými se tady museli vyrovnávat. První rodiny, které odjely, se vracely s penězi a se zážitky, které motivovaly ostatní k odchodu. Dnes žije na Lovosicku mnoho romských rodin v ubytovnách, což s sebou nese i ztrátu romských tradic. Když někdo u Romů umře, tak by se podle tradice měl ten člověk uctít a mělo by se u něj vartovat, což ale na ubytovnách není možné. Cizí osoby tam nesmí, platí přísný domovní řád, který se musí dodržovat a neexistují výjimky. Romové pak musí za velké peníze pronajmout nějakou hospodu nebo sál, kde tento obřad vykonají. Když na to rodina nemá prostředky, tak tento zvyk odpadá. Romové

pak ale ztrácí svou identitu, a to není jen vartování, ale třeba i návštěva příbuzných. Stará babička z Moravy, ze Slovenska nemůže jen tak přespat u rodiny, ale rodina musí za její přenocování zaplatit. Na ubytovnách bydlí už třetí, čtvrtá generace, sehnat bydlení pro Romy mimo ubytovnu je těžké. Řešení bych viděla v sociálním bydlení.

Dále jsem pracovala v Lovosicích v hračkářství jako prodavačka. Začali za mnou chodit místní Romové, zpočátku starší babičky, nejdřív šly něco koupit vnoučatům a pak koukaly, že tam dělá Romka, vždy jsem byla komunikativní, a tak jsem se s každým dala do řeči. Zpočátku se mi svěřovaly, že si neví rady s nějakými papíry, jak si zažádat o důchod a tak podobně. To se brzo rozkřiklo mezi Romy a začali za mnou chodit další lidé, kteří potřebovali s něčím poradit. Říkali si mezi sebou, hele, tam v hračkářství dělá Romka a ona vám poradí. Moje šéfová to tolerovala, jen chtěla, abych nezanedbávala zákazníky, což se nedělo. V té době, myslím, že to byl rok 2005, vznikala v Lovosicích farní charita a ředitelka Radka Topinková za mnou přišla s nabídkou, jestli bych tam nechtěla nastoupit. Zpočátku jsem tam dělala jako dobrovolnice a dále pracovala v hračkářství. Byla jsem u toho, když se zakládalo nízkoprahové centrum pro děti ze sociálně slabých rodin. Po roce dobrovolnictví jsem vyměnila dobře placenou práci prodavačky za méně placené místo, které mě ale více naplňuje. V charitě působím jako terénní pracovník. Tuto práci dělám dodnes a stále mě baví.

V roce 2006 vyšel nový zákon o sociálních službách, kvůli kterému bylo potřeba doplnit si vzdělání. Maturitu a různé kurzy jsem dělala dálkově a velkou oporou mi v tom byl můj manžel. V současné době studuji romistiku na Karlově univerzitě, ráda bych se naučila číst a psát romsky, když už jsem jednou ta Romka.“